

Utdrag ur "Uppföljning av miljötillståndet i skogslandskapet – Baserat på SLU Riksskogstaxeringen 2016–2020" (Nilsson och Dahlgren 2023)

14. Fält- och bottenskikt

Riksskogstaxeringen registrerar vilka fältskiktstyper som finns, täckning för vissa arter och förekomst av vissa arter. Dessa data kan ge oss svar på frågor om hur det ser ut på marken i våra skogar, vilka de vanligaste växterna är och om det sker förändringar över tid.

För alla provytor på produktiv skogsmark registreras fältskiktstypen. Syftet med detta klassificeringssystem är främst att ge information om ståndortens bördighet och det ingår också som en viktig komponent i det system för ståndortsbonitering som sedan länge använts i skogsbruket och i Riksskogstaxeringen. Fram till och med 1992 ingick några bottenskiktstyper – lavrik typ och lavtyp – i systemet. För att kunna göra jämförelser bakåt i tiden har dessa klasser återskapats i data för åren 1993–2020.

Riksskogstaxeringen registrerar även täckning för vissa arter. Förändringar över tid kan indikera förändringar i livsmiljön. Täckning anges för en 100 kvadratmeter stor cirkelprovyta och redovisas som täckningen av respektive art/artgrupp i kvadratmeter per hektar produktiv skogsmark. Redovisning görs för några av de vanligare arterna/artgrupperna inom län eller länsgrupper.

Förekomsten av vissa relativt vanliga arter redovisas som arealandelen där art/artgruppen påträffats i förhållande till all produktiv skogsmark. Utgångspunkten är även här provytor med 100 kvadratmeter.

Här ska poängteras att fältskiktstyperna och täckning respektive förekomst för enskilda arter inventeras med helt olika metodik och inte ska jämföras sinsemellan. Fältskiktstyperna klassificeras utifrån i ett flödesschema som utgår ifrån att markens bördighet ska bestämmas. Täckning och förekomst av enskilda arter utgår helt ifrån en täckningsbedömning och förekomstregistrering av den enskilda arten.

Nedanstående uppgifter avser produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden.

Tillstånd 2016–2020

Fältskiktstyper

Blåbärstypen är den vanligaste fältskiktstypen på produktiv skogsmark i alla län från Värmland och norrut med en andel mellan 25 (Jämtlands län) och 37 procent (Västerbottens län). Efter blåbärstypen, är lingontyp eller grästyp (lågvoxna plus högvuxna gräs) den näst vanligaste fältskiktstypen inom dessa län. Jämtlands län avviker i detta avseende, med högörtstyp som den näst vanligaste fältskiktstypen till följd av den kalkrika jorden.

I de sydliga länen är vanligen grästypen den mest förekommande fältskiktstypen. Därefter följer blåbärstyp eller lågörtstyp, där blåbärstypen, som väntat, är mer framträdande i län med lite magrare barrskogar. Exempel på sådana län är Västmanland, Sörmland, Västra Götaland och Smålandslänen.

Täckning för vissa arter

Täckningen varierar stort mellan områden i landet. Exempelvis har blåbär en täckning på 14 procent i norra Norrland och 8 procent i Götaland och väggmossa 29 procent täckning i norra Norrland och 15 procent i Götaland. Kategorin ”Mark utan fältskikt”, det vill säga där inga arter täcker marken, varierar mellan 57 procent i Norrbottens län till 70 procent i länsgruppen Halland, Skåne och Blekinge. ”Mark utan bottenskikt” utgör 26 procent respektive 54 procent för motsvarande län/länsgrupp.

Förekomst av vissa arter

Det är en stor spridning mellan hur frekvent olika arter förekommer i olika områden. Hur frekvent en art förekommer varierar från 50 procent ner till cirka en procent beroende på art och/eller område. Vissa arter har en spridd förekomst över hela Sverige, till exempel ekorrbär och harsyra. Andra arter har en koncentrerad högre förekomst som till exempel blåsippa i Mälarlänen och norra Östersjölänen och brännässla i sydligaste länsgruppen.

Trender

Fältskiktstyper

På produktiv skogsmark finns några tydliga trender i fältskiktets sammansättning sedan mitten av 1980-talet:

- För lingontypen ses en positiv trend i de flesta länen norr om Mälaren och Smålandslänen.
- Utvecklingen för blåbärstypen är blandad, med ökad areal i vissa län och minskad i andra. På landsdelsnivå så ökar denna typ något i Götaland och minskar i södra Norrland.

- I de sydligare länen kan inga generella trender noteras. I några län har vissa typer minskat eller ökat märkbart, som exempelvis blåbärstypens positiva trend i Sörmland och Västra Götaland och grästypens nedgång i några län i främst Svealand, till exempel i Sörmland. En ökning av grästypen kan dock ses på 2010-talet.
- De fältskiktstyper som indikerar de skogsproduktionsmässigt svagaste markerna, det vill säga fattigristyp, lavrik typ och lavtyp, har minskat sina andelar sedan 1985. Att arealerna med lavrik typ (minst 25 procent lavar) och lavtyp (minst 50 procent lavar) minskar i Norrland och Dalarna, indikerar försämrat vinterbete för ren och växande problem för renskötseln. Fattigristypen har dock återigen ökat på 2010-talet.
- I de fyra nordligaste länen är hög- och lågörtstyp vanligare i formellt skyddade områden än i övrig skog. Blåbärstyp är också vanligare inom formellt skyddade områden i de flesta länsgrupper. Grästyperna är betydligt vanligare utanför formellt skyddade områden i södra Norrlands- och Svealandslänen.

Täckning för vissa arter

För många arter/artgrupper i både fält- och bottenskiktet minskar täckningen och detta sker i de flesta län/länsgrupperna. Detta orsakas förmodligen av allt tätare skogar. Det är en något tydligare minskning i de norra och västra delarna av landet. Även mellan arter så varierar utvecklingen en del, men störst minskning kan man notera bland de ”risartade” växterna. Förändringen för ”Mark utan fältskikt” och ”ark utan bottenskikt” sedan 1995–1999 är störst för Norrlandslänen.

Förekomst av vissa arter

De flesta arter påvisar stabila nivåer. Några exempel på arter med ändrad förekomst i södra Sverige är brännässla, maj-/fjällbräken och skogssallat som ökar samtidigt som vit- och blåsippa minskar.

Noggrannhet

Osäkerheten är större för de ovanliga fältskiktstyperna. Det relativa medelfelet ligger på 4–7 procent (säkra uppgifter) på länsnivå för de vanligare fältskiktstyperna på skogsmark, större för de ovanligare (andel mindre än 10 procent).

Det relativa medelfelet varierar från 2–3 procent (säkra uppgifter) för täckning av vanliga enskilda arter i större områden upp till 15–25 procent (ganska säkra uppgifter) för täckning av mindre vanligt förekommande arter i län med liten areal produktiv skogsmark.

Det relativa medelfelet för förekomst varierar från 4–5 procent (säkra uppgifter) för relativt vanliga arter i större områden upp till 25–30 procent (osäkra uppgifter) för mindre vanligt förekommande arter i små områden.

Definitioner

Fältskiktstyper

Fältskiktstyp bestäms med ett flödesschema som utgår från en kombination av förekomst och täckning. Se RIS Fälthinstruktion, sida 5:13 (Sveriges lantbruksuniversitet 2020). Lavtyp och lavrik typ ingår inte i klassningen av fältskiktstyper efter 1992, men ingår i bottenskiaktsklassificeringen, se RIS Fälthinstruktion, sida 5:10 (Sveriges lantbruksuniversitet 2020). Med hjälp av dessa registreringar så har dessa fältskiktstyper återskapats.

Täckning och förekomst av vissa arter

Täckning och förekomst på artnivå registreras på en 100 kvadratmeters cirkelprovyta med samma provytecentrum som den provyta som trädklavning utförs på. Den totala artlistan för förekomstregistrering är 268 arter eller artgrupper och för täckningsbedömning 71 arter eller artgrupper. De arter som redovisas här representerar ett urval av arterna. För fullständig beskrivning av inventeringsmomentet, se RIS Fälthinstruktion, sida 12:1 (Sveriges lantbruksuniversitet 2020).

Tabeller

- 14.1 Arealandel av olika fältskiktstyper. Produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden. 1983–2020.
- 14.2 Arealandel av olika fältskiktstyper. Produktiv skogsmark inom respektive utom skyddade områden. 2016–2020.
- 14.3 Täckning av vissa fältskiaktsarter. Produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden. 1995–2020.
- 14.4 Täckning av vissa bottenskiaktsarter. Produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden. 1995–2020.
- 14.5 Förekomst av vissa fält- och bottenskiaktsarter. Produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden. 1995–2020.

Länkar

- [14. Fält- och bottenskiakt \(Länsstyrelsernas statistik i PxWeb\)](#)
- [Kapitlet Övergripande definitioner](#)
- [Kapitlet Tips vid användning av PxWeb](#)

Referenser

Nilsson, P. och Dahlgren, J. (2023). Uppföljning av miljötillståndet i skogslandskapet – Baserat på SLU Riksskogstaxeringen 2016–2020. Länsstyrelsen i Dalarnas län. Rapport 2023:11.

URL: <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/26/resource/279>

Sveriges lantbruksuniversitet (2020). Fältinstruktion 2020 – Riksinventeringen av skog. Institutionen för skoglig resurshushållning och Institutionen för mark och miljö. Sveriges lantbruksuniversitet.

URL: https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/rt/dokument/faltinst/20_ris_fi_n.pdf